

Asia: VN/17575/2021

Luonnos hallituksen esityksestä SORA-säännösten muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne muutosehdotuksista alla olevaan tekstikenttään

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry lausuu esityksestä seuraavaa:

Luonnos hallituksen esityksestä SORA-säännösten muuttamisesta sisältää SuPerin mielestä täsmennyksiä, jotka ovat tarpeellisia nykyisen sääntelyn selkeyttämiseksi.

Esitysluonnoksen ehdotus koulutuksen järjestäjän oikeudesta pyytää opiskelijalta ote rikosrekisteristä myös silloin, jos koulutukseen liittyviin käytännön tehtäviin oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä sisältyy iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden parissa työskentelyä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikilla sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa opiskelevilla on velvollisuus toimittaa rikosrekisteriote koulutuksen järjestäjän nähtäville. Tämä on merkittävä lisäys SORA-lainsäädäntöön potilas- ja asiakasturvallisuuden kannalta, kun työskennellään haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kanssa.

Lisäys noudattaa samaa linjaa kuin sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltu hallituksen esitysluonnos laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta, joka toisi uuden velvoitteen kaikille palveluntuottajille selvittää iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden kanssa työskentelevien henkilöiden rikostausta. Rikosrekisteriotteesta tulisi ilmetä onko henkilö tuomittu rikoslain nojalla erimerkiksi sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta teosta, seksuaalirikoksesta, törkeästä henkeen tai terveyteen kohdistuneesta rikoksesta tai huumausainerikoksesta. Rikosrekisteriote ei saisi olla kuutta kuukautta vanhempi.

Hoiva-avustajat suorittavat tällä hetkellä sosiaali- ja terveysministeriön suosituksen mukaisesti sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta kaksi tutkinnon osaa. Edellä mainittu rikosrekisteriotteen toimitusvelvollisuus koskee myös hoiva-avustajiksi opiskelevia. Samoin heitä koskee jatkossa

tiedonantovelvollisuus enintään kaksi vuotta aiemmin hakuajan päättymisestä vireille tulleesta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta asiasta, josta ei ole tehty päätöstä.

Tiedonantovelvollisuus liittyy säädösmuutokseen, jonka mukaan opiskelijaksi ottamisen esteitä koskevaa sääntelyä sovelletaan jatkossa myös heihin, jotka suorittavat vain osia SORA-tutkinnosta joko henkilökohtaistamisen tai hakumenettelyn kautta, kuten hoiva-avustajien kohdalla. Hakijan tai opiskelijan oman ilmoituksen perusteella koulutuksen järjestäjällä ja korkeakoululla on jatkossa oikeus pyytää ja saada toiselta koulutuksen järjestäjältä ja korkeakoululta opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät välttämättömät tiedot kaksi vuotta aiemmin vireille tulleesta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta asiasta. Nämä muutokset vähentävät hakijoiden turhaa hakeutumista toistuvasti SORA-alalle, jolle heillä ei sillä hetkellä ole edellytyksiä.

Milloin opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva asia tulee vireille? Tähän kysymykseen ei aiemmin ole ollut yksiselitteistä vastausta. Nyt säädösteksti ' kun opiskelija on määrätty 82 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tarkastuksiin tai tutkimuksiin taikka kun opiskelijalle on varattu tilaisuus tulla opiskeluoikeuden peruuttamista koskevassa asiassa kuulluksi' selkeyttää tätä. SORA-prosessin vireille tulon tarkempi määrittely selkiyttää myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle toimitettavia tietoja. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kuuluessa tietyin edellytyksin Valviran valvontasäännösten piiriin, se voi saamansa tiedon perusteella avustaa asian selvittämisessä sekä ryhtyä tarvittaviin turvaamistoimiin. Näin varmistetaan potilas- ja asiakasturvallisuus.

Turvallisuuden kannalta on myös merkittävää, että koulutuksen järjestäjällä tai korkeakoululla on jatkossa oikeus evätä opiskelijan pääsy koulutukseen liittyviin käytännön tehtäviin tai harjoitteluun, jos hänet on määrätty huumausainetestaukseen tai jos häntä kohtaan on vireillä opiskelijaoikeuden peruuttamista koskeva asia. Osallistumisoikeuden epääminen käytännön tehtäviin koskee sekä oppilaitosympäristöä että työpaikkoja silloin kun on perusteltu syy epäillä, että henkilö vaarantaisi muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta. Ehdotetut turvaamistoimet eivät kuitenkaan estäisi opintojen jatkamista kokonaan, millä on merkitystä toimien kohteena olevan opiskelijan kannalta.

Luonnos hallituksen esityksestä SORA-säännösten muuttamisesta perustuu SORA-hankkeen loppuraportin ehdotuksiin. Loppuraportissa ehdotetuista toimeenpanon tukeen liittyvistä toimenpiteistä löytyy myös kohta ' Pääsy- ja soveltuvuuskokeiden kehittäminen SORA-aloilla, kun SORA-hankkeessa tilattu pääsy- ja soveltuvuuskokeita koskeva tutkimus valmistuu.' Tutkimus on valmistunut ja tutkimuksen tulos oli suuri pettymys. On mahdollista, että taloudelliset resurssit ovat vaikuttaneet tutkimuksen johtopäätöksiin. Perusteluna tälle päätelmälle on loppuraportissa oleva lause ' luotettavien ja toimivien soveltu- vuuskokeiden luominen edellyttää aikaa ja melko suuria taloudellisia resursseja etenkin aloilla, joilla on paljon hakijoita.' Sosiaali- ja terveysalalle on paljon hakijoita riippuen koulutuksen järjestäjän maantieteellisestä sijainnista. Sosiaali- ja terveysalan pääsy- ja soveltuvuuskokeiden kehittämisessä säästäminen on lyhytnäköistä toimintaa. Alalle soveltuvat, motivoituneet opiskelijat selviytyvät vaativista opinnoista sekä teoriassa että käytännössä ja suorittavat opintonsa loppuun. Valmistuttuaan he työllistyvät alalle, josta ei olisi yhdenkään ammattilaisen varaa poistua siksi, että sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden elämänhallinta ei ole kunnossa. Hoitaja, jonka psyykkiset voimavarat eivät ole riittävät, kuormittaa koko työyhteisöä ja on suuri riski myös potilas- ja asiakasturvallisuuden kannalta. Sosiaali- ja terveysalalla on valtava henkilöstöpula, mutta tilanne ei ratkea kouluttamalla henkilöitä, jotka eivät ole soveltuvia alalle ja kykeneviä olemaan vastuussa toisesta ihmisestä.

SuPerin ehdotus pääsy- ja soveltuvuuskokeiden kehittämiseksi on kaksivaiheinen opiskelijavalinta. Ensimmäisessä vaiheessa pisteytys voisi tapahtua valintajärjestyksen, todistusten sekä

kiinnostuksesta ja motivaatiosta viitteitä antavan ennakkotehtävän perusteella. Ennakkotehtävän avulla hakija saisi selkeämmän käsityksen alasta ja omista edellytyksistään toimia eri asiakasryhmien kanssa. Ennakkotehtävä voisi olla yksinkertainen ja helposti arvioitava monivalintakysely. Ensimmäisen vaiheen perusteella osa hakijoista kutsuttaisiin pääsy- ja soveltuvuuskokeisiin, joiden painopiste olisi vuorovaikutustaidoissa. Valinta opiskelijaksi olisi ehdollinen, kunnes rikosrekisteriote on esitetty koulutuksen järjestäjälle

SuPerin jäsenilleen teettämässä selvityksissä toistuu sama toive: valtakunnalliset pakolliset karsivat pääsy- ja soveltuvuuskokeet sosiaali- ja terveystalalle takaisin. SORA-prosessin käynnistäminen vasta työelämässä oppimisen aikana ei ole oikea tie. Työpaikoilla on hyvin erilaiset valmiudet puuttua opiskelijoiden soveltumattomuuteen ja viedä asiaa eteenpäin. SORA-prosessin voi käynnistää esimerkiksi havainnot opiskelijan elämänhallinnan puutteista, terveyden ja toimintakyvyn ongelmista tai päihteiden väärinkäytöstä. Nämä samat asiat ovat myös usein työelämässä oppimisen keskeytymisen syynä. Muita syitä työelämässä oppimisen keskeytymiseen ovat soveltumattomuuteen ja motivaation puutteeseen liittyvät ongelmat, runsaat poissaolot, riittämättömät valmiudet edetä opinnoissa sekä mielenterveysongelmat. Tällaisten ongelmien käydessä ilmi vasta työelämässä oppimisen aikana ovat asiakas- ja potilasturvallisuus todellisessa vaarassa.

Silja Paavola

puheenjohtaja

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

Voitte arvioida muutosehdotusten vaikutuksia alla olevaan tekstikenttään

-

Ojajärvi Sari

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry - puheenjohtaja Silja Paavola